

Muzeum Warszawy | scenariusz lekcji online

Tytuł: Dynamika, siła i brąz

Dofinansowanie ze środków programu Rozbudowa zbiorów muzealnych – program własny Narodowego Instytutu Muzeów – 2024 pochodzący z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Dwudziestolecie międzywojenne, to czas dynamicznego rozwoju na wszystkich polach, począwszy od sfery społecznej, ekonomicznej, technologicznej aż po kulturalną i artystyczną. Prędkość i ruch stają się synonimem postępu i wszechobecnej nowoczesności. Zachodzące przemiany nastawione są na poprawę jakości życia, otwartości na nowe idee, zmianę nawyków i postaw. Dobrym przykładem jest otwarcie się społeczeństwa na sprawę jakości życia codziennego. Poszerzyła się lista prozdrowotnych zachowań pożądaných w prowadzeniu higienicznego trybu życia. Jednym z ważniejszych nawyków dla zachowania zdrowia jest ruch na świeżym powietrzu, oraz uprawianie sportu. Powszechne stają się wycieczki za miasto, jazda na rowerze, bieganie, gra w tenisa lub piłkę nożną. Temat sportu chętnie podejmują artyści, akcentując takie cechy jak dynamizm, działanie, sprawność fizyczna. W rzeźbie zauważalne jest odejście od dominujących dotąd mitologicznych tematów, na rzecz współczesnych przedstawień sportowców uprawiających różnorodne dyscypliny. Dynamiczny rozwój wiodącej gałęzi gospodarki, którą jest przemysł metalurgiczny, powoduje dostępność i możliwość wykonywania prac z brązu, stopu miedzi i cyny. Staje się on ulubionym tworzywem artystów początków XX w.

Dodatkowe informacje dla nauczyciela: Podczas zajęć porozmawiamy o wpływie sportu na sztukę w okresie międzywojennym. Przyjrzymy się przedmiotom wykonanym z brązu, które zostały zakupione do kolekcji Muzeum Warszawy. Uczestnicy zaplanują pracę własnych przedsiębiorstw oraz wezmą udział w debacie na temat sztuki i sportu.

Metody prowadzenia zajęć: pogadanka, debata

Autorka scenariusza: Edyta Gołębiowska

Grupa wiekowa: szkoła ponadpodstawowa

Czas trwania: 90 minut

Cele lekcji:

Po zajęciach uczeń:

- pozna, jakie zmiany nastąpiły w Polsce w okresie międzywojennym,
- dowiaduje się jaki wpływ na życie społeczeństwa polskiego miał rozwój przemysłu metalurgicznego
- wie jak zmiany społeczne i gospodarcze wpłynęły na tematy poruszane przez artystów

Materiały potrzebne do lekcji:

- zdjęcia zakupionych prac
- karteczki w 4 kolorach

Przebieg lekcji:

1. Wstęp
2. Wiodące zakłady brązownicze w Warszawie
3. Sztuka i sport
4. Debata

Przebieg lekcji:

1. Wstęp

Celem lekcji jest zapoznanie uczniów z kulturą, sztuką oraz przemianami społecznymi i gospodarczymi w Polsce w okresie dwudziestolecia międzywojennego, uwzględniając najważniejsze osiągnięcia artystyczne i technologiczne tego okresu. Wykazanie wpływu przemysłu na rozwój gospodarczy, w tym powstanie hut, fabryk i zakładów rzemieślniczych.

Lekcja ma na celu ukazanie, w jaki sposób rozwój przemysłu, w tym zakładów brązowniczych, wpłynął na gospodarkę Polski w okresie międzywojennym, a także jak zmiany w tej dziedzinie kształtowały życie społeczne i zawodowe. Omówienie, jak w sztuce okresu dwudziestolecia międzywojennego obecna była fascynacja ruchem i dynamiką, zwłaszcza w kontekście awangardowych nurtów artystycznych oraz jak te idee wpływały na rozwój różnych dziedzin twórczości, takich jak np. rzeźba.

2. Wiodące zakłady brązownicze w Warszawie

Zakłady brązownicze w Warszawie przed II wojną światową były istotnym elementem przemysłu metalowego w stolicy Polski. Były to firmy takie jak Bracia Łopieńscy, Norblin i Spółka oraz mniejsze przedsiębiorstwa odlewników, np. Józef Wasilewski, Władysław Sobczak-Sobczyński, Leon Kranc. Wytwarzano w nich głównie odlewy brązu, mosiądzu i innych stopów metali, które znajdowały zastosowanie w różnych gałęziach przemysłu, a także w rzemiośle artystycznym. Brązownictwo w Warszawie miało długą tradycję, a sam proces produkcji stopów i odlewów brązowych był jedną z bardziej zaawansowanych technik metalurgicznych.

Najbardziej znane zakłady:

Fabryka Wyrobów Platerowanych i Brązowych Braci Henneberg powstała w 1857 r. na bazie spółki Juliusza vel Juliana Henneberga (1835-1907) z Michałem Czajkowskim. – był to jeden z bardziej znanych warszawskich zakładów zajmujących się produkcją odlewów brązowych i mosiężnych. Firma specjalizowała się zarówno w produkcji elementów przemysłowych, jak i wyrobów artystycznych, takich jak medale, figury czy dekoracje architektoniczne. Zakład ten zyskał uznanie wśród

Bracia Łopieńscy – byli właścicielami zakładu brązowniczego, który specjalizował się w produkcji odlewów artystycznych i przemysłowych. Firma łopieńskich miała duże znaczenie w przedwojennej Warszawie, wytwarzając m.in. elementy dekoracyjne do budynków, pomniki, figury, a także odlewy dla przemysłu. Ich produkty były wykorzystywane w różnych dziedzinach, a firma zyskała renomę dzięki wysokiej jakości swoich wyrobów. W fabryce Braci Łopieńskich odlany był m.in. pomnik Jana Kilińskiego, stojący przy ul. Podwale w Warszawie.

„Ich warszawska wytwórnia była na początku XX wieku największą na wschód od Berlina. Początki fabryki związane są z osobą Jana Łopieńskiego (1838-1907), nestora warszawskich brązowników-cyzelerów. Rozpoczął on działalność w 1862 roku. W dwadzieścia lat później jego synowie – Grzegorz i Feliks zawiązali spółkę i podobnie jak ojciec, szybko zdobyli opinię znakomitych artystów-odlewników pracujących z najwybitniejszymi rzeźbiarzami, m.in. Czesławem Makowskim, Piusem Welońskim, Edwardem Wittgiem, Antonim Kurzawą, Xawerym Dunikowskim, Wacławem Szymanowskim, Stanisławem Szukalskim, Henrykiem Glicensteinem, czy zaprzyjaźnionym z rodziną Konstantym Laszczką.” Katalog Bracia Łopieńscy. Tytani warszawskiego brązownictwa, Wydawca: Muzeum Historyczne m.st. Warszawy, Wydanie I, Warszawa 2013.

Zakład brązowniczy Józefa Wasilewskiego czynny w l. 1909-1931/32 przy ul. Pięknej 44 i Jasnej, od ok. 1920 r. przy ul. Dzikięj 51. Odlewy w zbiorach Muzeum Warszawy: Popiersie Gabriela Narutowicza, plakieta Antoni Zawadzki, proj. Władysław Gruberski, medalion Ignacy Daszyński, wg. Władysława Gruberskiego.

Fabryka odlewów brązowniczo-cyzelerskich Leona Kranza (Krantza) czynna w l. 1908-1915 przy ul. Białej 5, Chłodnej 17; 1930-32, od 1933 R. w spółce z Łempickim, Popiersie Gabriela Narutowicza, popiersie Hipolita Wawelberga, proj. Józef Gabowicz, brąz,

Władysław Sobczak-Sobczyński, pracownia brązowniczo-cyzelerska czynna w l. 1898-1930, Krakowskie Przedmieście 40; brązy kościelne, galanteria, także srebra kościelne.

Wymienione zakłady miały wpływ na rozwój przemysłu metalowego w Warszawie w okresie międzywojennym, dostarczając wysokiej jakości wyroby, które znajdowały zastosowanie zarówno w przemyśle, jak i w sztuce. Współpraca z rzemieślnikami i artystami sprawiała, że warszawskie zakłady brązownicze cieszyły się dużym uznaniem, a ich wyroby były cenione w kraju i za granicą.

Specjalizowały się w wytwarzaniu różnego rodzaju odlewów artystycznych, takich jak figury, medale czy elementy dekoracyjne do budynków i pomników. W przedwojennej Warszawie działały także firmy zajmujące się produkcją części do maszyn, w tym elementów przemysłowych oraz akcesoriów do różnych urządzeń, które wymagały precyzyjnego odlewu metalu. Brązownictwo było także jednym z sektorów, które przeżyły kryzys lat 30., chociaż borykały się z trudnościami związanymi z wprowadzeniem nowych technologii, a także kryzysem gospodarczym. Niemniej jednak w przedwojennej Warszawie, przed wybuchem II wojny światowej, zakłady brązownicze odgrywały istotną rolę w gospodarce miasta i kraju.

Zadanie aktywizujące:

Temat: Brązownictwo w przedwojennej Warszawie. Jak zakłady brązownicze wpływały na rozwój miasta?

Instrukcja: Zaprojektujcie w grupach własny „Zakład Brązowniczy w Warszawie” działający w okresie międzywojennym. Stwórzcie plan działania i przedstawcie następujące elementy:

1. Rodzaj produktów – jakiego typu odlewy metalowe produkowałibyście w swoim zakładzie? Mogą to być przedmioty codziennego użytku (np. klamki, okucia, sztucce, patery) lub elementy artystyczne (np. figury, puchary, medale, dekoracje architektoniczne).

2. Grupa docelowa – kto byłby głównym odbiorcą Waszych wyrobów? Myślicie o współpracy z artystami, rzeźbiarzami, architektami czy może dużymi firmami przemysłowymi?

3. Innowacje technologiczne – jakie nowoczesne (jak na tamte czasy) technologie chcielibyście zastosować w swoim zakładzie? Czy macie pomysł na ulepszenie procesów produkcyjnych?

4. Rola w rozwoju Warszawy – w jaki sposób Wasz zakład brązowniczy przyczyniłby się do rozwoju miasta? Jakiego znaczenia miałyby produkowane przez Was wyroby dla warszawskiej architektury, sztuki czy przemysłu?

5. Prezentacja: Po zakończeniu pracy, każda grupa zaprezentuje swój zakład, przedstawiając jego ofertę oraz wyjaśniając, jak wpłynąłby on na rozwój Warszawy w latach 20. i 30. XX wieku. Pamiętajcie, żeby uwzględnić zarówno aspekty techniczne, jak i artystyczne działalności zakładów brązowniczych!

Cel zadania: Zrozumienie roli zakładów brązowniczych w rozwoju przemysłu i sztuki przed II wojną światową. Rozwijanie umiejętności pracy w grupach, kreatywnego myślenia oraz zainteresowania przedsiębiorczością.

3. Sztuka i sport. Prezentacja prac zakupionych przez Muzeum Warszawy

Łucznik autor **Edward Wittig** odlew **Leon Kranc** czas powstania – model 1914, odlew 1930-1932
materiał – brąz, marmur wymiary – rzeźba 34 cm x 28,5 cm x 17,5 cm

Łucznik Edwarda Wittiga, patrzy przed siebie za wypuszczoną strzałą. Siedzący z zagiętą jedną nogą i wyprostowaną przed siebie drugą, zamarł w ruchu z wyciągniętym do tyłu łokciem i wyprostowaną ręką, która trzyma poziomo łuk. Kompozycja ukazuje siłę włożoną w naciągnięcie cięciwy, oraz trwające wciąż skupienie. Wygięcie ciała przywodzi na myśl wygięcie drzewca łuku. Całość ujęta została w dynamiczną i harmonijną pozę.

Łuczniczka autorka **Olga Niewska** odlew **Józef Wasilewski** czas powstania – 1927 materiał – brąz
wymiary – rzeźba, 37,5 cm x 26 cm x 20,5 cm Olga Niewska stworzyła kompozycję rzeźbiarską, której bohaterką jest młoda kobieta z łukiem w ręku. Zastygła w klęczącej pozie wypuściwszy strzałę, śledzi uważnie jej lot. Patrzymy na chwilę pełną napięcia i oczekiwania. Mistrzowsko skomponowana zwarta postać łuczniczki, pełna jest dynamizmu i wewnętrznej energii.

Nagroda wędrowna Prezydenta RP za grę w polo 1930 autor model **Władysław Gruberski** odlew **Władysław Sobczak-Sobczyński** czas powstania – 1929 materiał – brąz wymiary – wys. 45 cm, śr. podstawy 17,7 cm Rzeźba ukazuje przedramię opasane laurem i dłoń trzymającą piłkę do polo. Oryginalna nazwa, pochodzącego od szlachty perskiej sportu, brzmiała Sagol Kangjei. W Europie sport ten, rozpowszechnił się pod nazwą Polo a o jego popularności świadczy fakt, że był stałą dyscypliną olimpijską podczas igrzysk od 1900 do 1936 roku. Sport, popularny również w naszym kraju, przetrwał do czasów II wojny światowej. Wymagał nie tylko doskonałej techniki jazdy ale również wyszkolonych koni, stajni i całego, bardzo kosztownego zaplecza. Przechodnie trofeum było świadkiem czasów świetności polskiego jeździectwa.

4. Debata

Uczniowie zostają podzieleni na cztery grupy, co pozwala im na bardziej dynamiczną i efektywną pracę w małych zespołach. Każda z grup otrzymuje od nauczyciela inny temat do dyskusji, dzięki czemu każde zagadnienie jest dokładnie analizowane z różnych perspektyw.

W ramach pracy grupowej uczniowie mają czas na przeprowadzenie krótkiej wewnętrznej debaty. Podczas tego etapu członkowie grupy wspólnie badają temat, dzielą się swoimi pomysłami, argumentami i przemyśleniami. Celem debaty jest stworzenie spójnego obrazu tematu, uwzględniając różne punkty widzenia, a także wyciągnięcie wniosków, które będą podstawą do prezentacji.

Po zakończeniu dyskusji każda grupa przygotowuje krótką prezentację swojego tematu.

Przykładowe pytania do wyboru:

- Co to znaczy sport narodowy i kto o tym decyduje?
- Skąd rodzi się potrzeba uprawiania sportu?
- Czy Łucznictwo może być sportem masowym?
- Czy jest możliwe upowszechnienie gry w polo w Polsce?
- Co daje zwycięzcom puchar przechodni?
- Co robić aby upowszechnić kulturę sportową wśród młodzieży?
- Jakie nowe dyscypliny zaproponowałibyście do przyszłej olimpiady?
- Które dyscypliny, waszym zdaniem, powinny być usunięte z rozgrywek olimpijskich?
- Jaki widzisz powiązania sportu ze sztuką?
- Czym sztuka, jest/może być dla sportu? Czy znasz dzieła artystyczne inspirowane sportem?

Podsumowanie:

Podczas debaty uczniowie uczą się nie tylko analizy zagadnień, ale również umiejętności prezentowania swoich poglądów w sposób jasny i zrozumiały dla innych. Dodatkowo, taki sposób pracy sprzyja rozwijaniu umiejętności współpracy, komunikacji i publicznego przemawiania.

Proponowane pytania dotyczą szerokiego spektrum tematów, które łączą sport, kulturę i społeczeństwo. Dają także możliwość refleksji nad powiązaniem kultury, sztuki i przemysłu oraz odpowiedzi na pytanie jak sport i sztuka mogą wzajemnie się inspirować i współistnieć w naszej codzienności.

Polecana literatura:

Bracia Łopieńscy. Tytani warszawskiego brzoźnictwa. Redakcja i koncepcja katalogu: Małgorzata Mycielska, Autorka opracowania: Monika Bryl, <https://muzeumwarszawy.pl/bracia-lopiescy-tytani-warszawskiego-brzoznictwa/>

Przedmioty użytkowe od Braci Łopieńskich w zbiorach Muzeum Warszawy, Monika Siwińska Almanach Muzealny 8, 335-351 https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Almanach_Muzealny/Almanach_Muzealny-r2014-t8/Almanach_Muzealny-r2014-t8-s335-351/Almanach_Muzealny-r2014-t8-s335-351.pdf